

't Hart, Maarten (1989), *De unster. Verhalen*. Amsterdam, De Arbeiderspers. Grote ABC nr. 682. 3de druk.

HET DAL VAN HINNOM

11: grozig (van grootsig, groots) = hooghartig

====

Een typisch Maarten 't Hart verhaal vol kennis van religie en bijbel en even vol stilzwijgend misprijzen voor de orthodoxe protestanten. Een intrige is er niet. Het gaat over een verstandshuwelijk tussen een oom van het ik-personage (zeer autobiografisch) en een bruid van een ander geloof in Zonnemaire (Zeeland). Een tweede verstandshuwelijk wordt ter plaatse gearrangeerd. De personages zijn schitterend getypeerd. Heel grappig ook.

OOM JOB

25: Hoe harder gekreten, hoe eerder vergeten.

====

Een schitterend verhaal over de broer van een overledene die tot grote ergernis van diens weduwe voortdurend komt aanbellen met de vraag of de weduwe het niet 'zwáááár' heeft en geen 'géééld' nodig heeft. Alweer schitterende typering van hoe mensen een opgebaarde begroeten (veel komedie) en dan koffie en jenever drinken en zelfs over de dode roddelen. De woordenschat is fenomenaal. Het aantal uitdrukkingen is indrukwekkend en erg grappig. Natuurlijk ook nu weer doorspekt met verwijzingen naar de bijbel. Zie 24: 'Jouw váááder? Dat is Eli! Die laat jou opgroeien als Hofni en jouw broer als Pinehas.

MOEDERSCHAP

De ik-persoon die in een treincoupé ongestoord een boek wil lezen, maar het gezelschap krijgt van een vrouw met kind. Het kind wil dat de ik-persoon zijn vader wordt en knabbelt uit zijn speculaaspop een pistool waarmee hij de ik-persoon wil dwingen om zijn vader te worden. Zeer hilarisch omdat de ik-persoon uit de trein stapt met het namaakpistool in zijn hand (zonder het te beseffen) en iedereen op het perron denkt dat het een echt pistool is. De beschrijving van hoe de moeder misschien een sigaret zal roken in een niet-rokerscoupé (wat ze uiteindelijk doet) is onvergetelijk.

DE NAGAPERS

51: ook hier viel die motregen die straatlantaarns nodig had om zich te laten zien.

51: 'Wilt u de Wachtstoren kopen, mijnheer?' vroeg het aantrekkelijke meisje.

'Ach, nee,' zei ik, 'u weet toch wat er in Spreuken 23 vers 9 staat.'

Het is wonderlijk dat Jehova-getuigen altijd 't gemakkelijkst met bijbelteksten af te schrikken zijn.

[De spreuk luidt in de Statenbijbel: Spreek niet voor het oor van een zot, want hij zou het verstand uwer woorden verachten.]

57: Kom, laten we even gaan zitten, staan dat doen bomen.'

59: hard werken en veel feesten kweekt rijke geesten

73: Buiten bleek het verrukkelijk koud.

====

Schitterende evocatie van een spreker die uitgenodigd wordt om 's avonds na een uitgebreid diner een spreekbeurt te houden voor een totaal geïnteresseerde groep (zeer) oud-studenten van Leiden. Ik heb er alles in herkend wat mij al overkomen is wanneer ik 's avonds of 's middags uitgenodigd werd voor Rotary, Lion's Club en dies meer om tussen hoofdgerecht en dessert een spreekbeurt te houden teneinde de schijn hoog te houden dat het om cultuur ging, terwijl het steevast enkel om culinair genot en 'gezellig weerzien' ging. Dat doe ik nooit meer. 't Hart drijft het op de spits en beschrijft het buitengewoon hilarisch, maar daardoor des te raker. Ook de hilarische beschrijving van het wachten op het perron na aankomst zonder te weten wie de spreker daar zal opwachten is

onvergetelijk, evenals de conversatie met de oude rechter die maar niet dood wil en niet eet maar mateloos veel Chablis drinkt. Echt schitterend, ook qua formuleringskracht, woordenschat, beeldspraak, rake uitdrukkingen.

DE UNSTER

77: murmeltier = Duits: das Murmeltier = de marmot

77: de unster = hier eigenlijk: veerunster = weegtoestel met trekveer (waarmee men bijvoorbeeld de was weegt) = hangweegschaal = veerbalans

78: de stuga [NE [sty-ga] BE [sty-ya] = Zweeds buitenhuisje

====

Tot hiertoe het meest spannende verhaal, een echte thriller. Een man en een vrouw maken een tocht door de Pyreneeën en hebben de hele tijd het gevoel dat ze gevolgd worden door een onzichtbare achtervolger. Op den duur durven ze niet meer in hun tent slapen en wandelen 's nachts verder in plaats van overdag. Het verhaal wordt uitermate spannend verteld en als lezer heb je geen idee van wie die achtervolger mag zijn. Je bent razend benieuwd naar de ontknoping. Op de voorlaatste bladzijde ontmoeten man en vrouw een Noor die in tegengestelde richting wandelt. De volgende dag lezen ze in de krant dat hij aangevallen is door een beer en aan zijn verwondingen gestorven is. Het is tot nu toe ook het meest traditionele verhaal uit de bundel in die zin dat er dit keer echt wel een intrige is, maar hoe traditioneel ook, het is opnieuw schitterend verteld. Ook de manier waarop de unster op verschillende manieren een centrale rol spelen is knap bedacht en uitgewerkt: het middel om de uitrusting te wegen (en eenieder wil de lichtste), maar ook het wapen waarmee een dief op een nacht wordt verjaagd. Door die dief even te laten opduiken en hem vervolgens te laten verdwijnen als een dief in de nacht, zet 't Hart de lezer op een verkeerd spoor. Een beer is wel de laatste dader waaraan je als lezer denkt.

DE VERZAMELING

96: Links, dus een fascist in hart en nieren!

====

Prachtige schets van de sfeer tussen het personeel in een laboratorium tijdens de lunchpauzes. Zeer geslaagde dialogen. Erg grappig ook.

WONEN OP DE WALLEN

104: doerian = tropische vrucht met penetrante geur

108: hazegrauwen = schemering 's ochtends of 's avonds (je kunt geen haas onderscheiden)

108: luiwagen = schuurborstel

111: bolknak = dikke sigaar

====

Hele leuke schets van de rosse buurt, vol humor en mensenkennis. Op het einde een grappig, maar raak pleidooi tegen het feminisme door een hoer die zegt dat de mannen niet haar misbruiken, maar zij de mannen. Zie 114.

DE GLASPLAAT

126: trumeau = penantspiegel = spiegel op muur tussen twee ramen

====

Een autobiografisch verhaal over het leegmaken van de kelder van zijn huis in Amsterdam en hoe de voorbijgangers al wat nog min of meer bruikbaar is, mee graaien. De laatste graaier is een man die een kastje wil, maar de glasplaat ontbreekt. Dit is niet het knapste verhaal. Het is misschien wat te gezocht, maar niettemin, zoals steeds, scherp geobserveerd en raak geformuleerd. Wat het een beetje lastig maakte, is dat er zoveel specifieke meubel- en objectnamen in voorkomen die ik niet ken. Voorts een mooie passages over de profiterende gastarbeiders die niet werken, maar wel met een Mercedes rijden. Zie 123.

MIJN VROUW

132: I Korinthiërs 2, vers 9

133: psalm 19

147: de krachteloosheid van de muziek van Boccherini [Hier ben ik het niet mee eens. In zijn celloconcerti is hij onovertroffen. Hij was zelf een cellovirtuoos.]

====

Een genadeloze schets van een (het?) huwelijk (à la Elsschot), maar toch met een happy end. De dialogen (en vooral het gekibbel) tussen man en vrouw zijn grandioos en soms zeer grappig.

BETHESDA

159: de sedile = in een balustrade of muur ingebouwde zitplaats in het koor van een kerk (van Latijn 'sedilia')

155: Is het alsof dit verhaal een voorafschaduw is van dat vreselijke verhaal uit een der Duitse concentratiekampen? Daar organiseerde men wedlopen tussen gezonde gevangenen. Wie het eerst aankwam, bleef leven, de rest werd doodgeschoten.

158: Lucas 19 vers 27: Doch deze mijne vijanden, die niet hebben gewild dat ik over hen Koning zoude zijn, brengt ze hier en slaat ze hier vóór mij dood.

162: Micha 1 vers 12

====

Een typisch Maarten 't Hart betoog tegen de waanzin van de godsdienst en de wreedheid van de bijbel. Genadeloos geredeneerd vanuit zijn niet te evenaren bijbelkennis gecombineerd met zijn onvoorstelbaar logisch redeneervermogen. Dit keer in de vorm van een brief aan de dominee die hem in zijn nieuwe woonplaats (waarheen hij gevlucht is om aan zijn Gereformeerde Gemeente te ontkomen) bliksemsnel gevonden wordt.

De scène op 148-149 waar een niet welgekomen dominee vol bekeringsijver onder bedwang wordt gehouden door twee rotweilers en van zijn fiets valt, komt ook voor in *Een vlucht regenwulpen*. Toen ik de eerste bladzijden las, dacht ik dan ook: hé, dat heb ik al gelezen, maar naarmate het betoog/de brief vordert – een verhaal is het niet – wordt het toch weer razend interessant en getuigt van de stilistische én inhoudelijke kracht van 't Hart. Hij heeft geluk in zijn tijd geboren te zijn. Een eeuw of twee vroeger had hij zijn mond moet houden teneinde niet op de brandstapel te eindigen.

DE VEENMOLLENPLAAG

165: de erlenmeyer = kegelvormige (glazen) kolf met vlakke bodem voor laboratoriumgebruik

175: bromtol = (Van Dale) holle houten of blikken tol met een gat of gaten opzij, die, als hij opgezet is, een brommend geluid geeft [Zo had ik er een toen ik klein was. Hier gebruikt als synoniem of metafoor voor helikopter.]

179: de deel = planken vloer, dorsvloer

181: het kalmoes = ? [In Van Dale enkel 'de kalmoes' = waterplant uit de aronskelkfamilie. Dat lijkt mij hier niet toepasselijk.]

====

170: Am Abend da es kühle war, ward Adams Fallen offenbar. [Uit BWV 244 Matthäus-Passion 64. Recitativo · g minor]

170: De regering doet iets om te laten zien dat ze iets doet. Dat ze niet afwacht. We mogen niet denken dat de regering niet alert is, dus vaardigen ze een graasverbod uit.

171: Het leek me niets anders dan een spectaculaire, spraakmakende maatregel, een maatregel – en dat was zo beangstigend – uit onmacht genomen.

173: 'Meneer', zei ik [...]. Alleen al het feit dat zelfs de hoogste bazen, die toch, mag je aannemen, door deskundigen worden voorgelicht, verkeerde termen gebruiken, geeft mij het gevoel dat hier maar wat wordt aangerommeld en geknoeid. Daarom wil ik de precieze getallen weten.' 'Die kan ik u niet geven,' zei hij laconiek.

[...] Pas na tienenvier kreeg ik een man die mij waarachtig de gevraagde gegevens kon verstrekken. Het jodium-131 gehalte zou 1600 en het cesium-137 gehalte zou 200 becquerel per kilo spinazie bedragen. Toen kon ik rekenen.

174: 'Ik heb uitgerekend dat je, als je één kilo spinazie eet, iets minder dan de helft binnenkrijgt van wat je per jaar door natuurlijke straling binnenkrijgt. Maar als je Spa drinkt, waar veel radioactieve stoffen in zitten, krijg je ook heel wat binnen en Spa mag gewoon verkocht worden en spinazie niet! En iedereen zit tegenwoordig in z'n blote kont in de zon. Nou, als er één bron van ioniserende straling is, dan de zon wel. Spinazie verboden, dan zonnebaden voortaan ook verboden.'

177: 'Wat? Eet jij nog spinazie? Heb je dan niet gehoord...'

'Tuurlijk heb ik dat gehoord, maar ik heb ook gehoord dat het twintig jaar duurt voor je er last van krijgt en ik ben nou achtenzeventig, dus... zodoende.'

191: Heinroth = Duitse arts (1773-1843). Gebruikte voor het eerst de term 'psychosomatisch', voorloper psychoanalyse.

====

Alweer een zeer geslaagd en prettig lezend verhaal rond de kernexplosie in Tsjernobyl en de belachelijke maatregelen in verband daarmee, zeer origineel gecombineerd met een plotse veenmollenplaag. Gelegenheid te over voor 't Hart om zeer terechte kritiek te leveren op de natte-vinger-maatregelen van de overheid. Zeer veel van zijn kritiek is toepasselijk op de belachelijke covid-maatregelen anno 2020-2021, maar nu is het veel erger en duurt alles veel langer. 't Hart schetst ook treffend hoe mensen een oorzakelijk verband leggen tussen zaken die kort na elkaar gebeuren. Het zogenaamde post hoc ergo propter hoc, of hier zelfs cum hoc ergo propter hoc.

Het is alweer geen verhaal met een intrige, maar daarom niet minder boeiend. Het is gestructureerd als een dagboek, compleet met data en de gebeurtenissen per dag. Heel goed geschreven ook weer. Wat een woordenschat! Wat een formuleringskracht! Zo scherpzinnig en tegelijk zo grappig.

DE DRAAGMOEDER

188: verpuffelen = [Niet in Van Dale. Vanuit de context = 'verknoeien'. Wellicht afgeleid van Duits 'verpuffen' = 'mislukken'.]

203: peuren = met de peur vangen (vooral paling)

205: eten als Vlaamse reuzen [De 'Vlaamse reus' is een konijnenras.]

====

197: Ach, weet je, over een paar jaar is het hier net als in Zweden. Daar zijn de kinderen oppermachtig, mogen de ouders ze geen klap geven. Daar heb je een ombudsman voor kleintjes. Gaat zo'n kind naar die kerel toe en zegt: "Kunt u mijn vader niet in de gevangenis zetten, ik krijg maar tien kronen zakgeld in de week, en ik heb veel meer nodig, want ik heb een brommertje en ik spuit al een beetje."

198: Het prachtige gedicht *This Be the Verse* van Philip Larkin 'They fuck you up, your mum and dad.' 't Hart citeert het (zeer terecht) in het Engels. Hier de (niet briljante – 'vererven', wat een woord!, bovendien onovergankelijk en hier dus verkeerd gebruikt) vertaling van Peter Verstegen:

(Vertaling Peter Verstegen)

Laat dit mijn grafschrift zijn

Ze naaien je, je pa en ma,
Al was het ook niet zo gemeend;
Ze laten je hun fouten na
En nog een paar voor jou alleen.

Maar zij kregen hetzelfde mee
Van zot volk in kledij van toen,

Dat streng was, maar een beetje wee,
En dat elkaar wat aan wou doen.

De mens vererft zijn narigheid
Die hem soms naar de lippen stijgt,
Schei er zo gauw je kan mee uit
En zorg dat je geen kinderen krijgt.

====

Ook hier weer weet 't Hart op een onopvallende, maar schitterende manier twee thema's te combineren waartussen je pas achteraf de diepe verwantschap ziet. In de eerste verhaallijn vindt het hoofdpersoonage tijdens een roeitocht een fuut ziet met vier jongen op de rug. In het nest ligt nog één niet-uitgebroed eitje. Daar zal de moeder niet meer naar omkijken en daarom neemt het hoofdpersoonage het mee en laat het opgroeien. Terug bij de moeder wordt het echter verstoten tot een van de vier jongen opgepeuzeld wordt door een reiger en er dan toch plaats is voor de verstotene. De tweede verhaallijn gaat over een vriendin van het hoofdpersoonage die kinderen wil, maar er geen kan krijgen. Ze koopt daarom – zeer tegen de zin van het hoofdpersoonage – het vierde kind van een 'bevriend' koppel. Die hebben al drie kinderen en er kan geen vierde bij. Maar nadat er een flink bedrag betaald is (waarmee de 'vrienden' een Mercedes kopen) verongelukt een van de drie kinderen en dus is plotseling wél plaats voor het verkochte kind.

Zo verteld, lijkt het een banale vondst, maar dat is het niet. 't Hart weet zijn verhaal zo te vertellen dat deze overeenkomst je pas na volledige lectuur en zelfs pas na enige reflectie (wat ik nu doe) duidelijk wordt (ik wil niet schrijven 'opvalt' want dat is niet het juiste woord).

Dit verhaal met iets meer intrige dan sommige andere biedt Maarten 't Hart de kans om te vertellen wat hij vindt van het krijgen van kinderen en dat heb ik met zeer veel genoegen en instemming gelezen want ik vind dat we al met meer dan genoeg zijn en dat de voortplanters grote egoïsten zijn. Wat voor een geschenk is het terecht te komen tussen al die gekken in een 'vreselijke wereld' (194): 'Het is altijd ellendig geweest' (194).

Ook volledig akkoord met zijn kritiek op de luierende bijstandsmoeders die leven van het belastinggeld van wie werkt (204).

Ik heb nu ook geleerd wat 'biest' is (187). Ook zijn mening over 'draagmoeders' en 'BOM-moeders' is duidelijk en krijgt mijn volle instemming.

't Hart slaagt er ook telkens weer in om zijn grondige wetenschappelijke kennis op een uitermate natuurlijke manier een plaats te geven in zijn verhalen zonder dat het pedant overkomt. Perfect gedoseerd.

Houden

Philip Vermoortel

08-2021